

Newsletter-ul este elaborat în baza emisiunii radiofonice din 8 mai 2017, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Friedrich-Ebert-Stiftung (FES). Emisiunea este difuzată de postul de Radio Moldova, partenerul media al proiectului. Emisiunea radio și Newsletter-ul sunt parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”. Conținutul poate fi preluat liber cu menționarea sursei.

NEWSLETTER

BULETIN LUNAR • MAI 2017 • NR.4 (134)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

Materialele sunt realizate de Lina Grâu – expert pe politică externă și relații internaționale, coordonator de programe APE.

TEMELE EDIȚIEI:

1. Cum gestionează Republica Moldova subiectul autonomiei găgăuze? **Mindaugas Kacerauskis**, ofițer politic al Delegației UE: Găgăuzia ar trebui să fie un exemplu pozitiv pentru Transnistria în procesul de reglementare.
2. **Elena Bacalu**, deputat, co-președinte al grupului de lucru Chișinău-Comrat: Multe dintre probleme nu au fost soluționate din lipsă de comunicare.
3. **Vadim Ceban**, prim-vicepreședinte al Comitetului executiv al Găgăuziei: Avem nevoie în autonomie de programe de studiere a limbii române și găgăuze.
4. Expertul **Veaceslav Berbeca**: Chiar dacă există tensiuni între Comrat și Chișinău, nu putem vorbi despre separatism.

Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova.

R. Moldova va primi statut de observator la Uniunea Economică Eurasiatică în octombrie, la următorul summit al organizației, a spus președintele Igor Dodon într-un interviu acordat ziarului rusesc „Izvestia”. Dodon a spus că Uniunea Economică Eurasiatică are nevoie de timp pentru examinarea cererii făcute de el pentru că deocamdată nu există precedent – adică nu există țară cu statut de observator.

Republica Moldova și Ucraina au finalizat pregătirile tehnice pentru deschiderea posturilor de control comun mixt pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, la punctul de trecere Pervomaia-Cuciurgan. Autoritățile moldovene au dat asigurări că extinderea controlului comun cu Ucraina pe sectorul transnistrean al graniței nu va prejudicia interesele cetățenilor de rând. Precizarea vine după ce autoritățile separatiste de la Tiraspol, sprijinite de Moscova, s-au plâns că inițiativa introducerii controlului comun moldo-ucrainean la graniță ar echivala cu o blocadă pentru regiunea transnistreană.

Parlamentul de la Chișinău a adoptat pe 5 mai, în prima lectură, trecerea la sistemul electoral mixt, un compromis negociat de Partidul Democrat cu opoziția socialistă. Președintele Parlamentului, Adrian Candu, a declarat că era un „compromis necesar pentru binele țării”, chiar dacă Partidul Democrat și-ar fi dorit sistemul uninominal. Tot Candu a precizat că votul final nu va avea loc înainte de avizul final al Comisiei de la Veneția, așteptat în iunie. Igor Dodon la rândul său a calificat votul de vineri din Parlament drept o victorie a fracțiunii socialiştilor în lupta contra votului uninominal. Mai mulți reprezentanți ai societății civile și ai unor partide s-au adunat în fața Parlamentului pentru a protesta împotriva modificării sistemului electoral, declarând că acest lucru înseamnă un derapaj antidemocratic care va elimina partidele mai mici de pe scena politică moldovenească și va împărți puterea între democrați și socialiști.

Prim-ministrul Turciei, Binali Yıldırım, s-a aflat în Republica Moldova în zilele de 5 și 6 mai. Programul vizitei a inclus întrevederi cu conducerea Republicii Moldova, participarea la inaugurarea complexului Ambasadei Turciei la Chișinău, la Forumul oamenilor de afaceri, și o vizită la Institutul Mamei și Copilului. Premierul turc a participat și la Congresul găgăuzilor, care a avut loc la Comrat. „Chiar dacă nu avem frontiere comune, ne leagă Marea Neagră, etnia găgăuză și trebuie să ne susținem reciproc și la bine, și la rău”, a declarat premierul turc. Potrivit datelor oficiale, în anul 2016 volumul comerțului exterior al Republicii Moldova cu Turcia a constituit peste 334 milioane dolari. În Republica Moldova activează peste 1200 de întreprinderi cu capital turcesc, investițiile în capitalul social al acestora însumând circa 378 milioane lei.

Pe scena politică din Moldova par să fi rămas numai două partide capabile să intre în Parlament: Partidul Socialiştilor cu 33,6% și Partidul „Acțiune și Solidaritate”, cu 24,8%. Este rezultatul ultimului Barometru al Opiniei Publice, prezentat de Institutul pentru Politici Publice și realizat în perioada 16-23 aprilie. Președintele țării, fostul lider socialist Igor Dodon și lidera PAS, Maia Sandu, sunt politicienii care se bucură de cea mai mare cotă de încredere, 32% și respectiv 17%.

Cum gestionează Republica Moldova subiectul autonomiei găgăuze?

Lina Grâu

După 23 de ani de la adoptarea, în 1994, a Legii cu privire la statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri)”, între Chișinău și Comrat continuă să existe tensiuni. Autoritățile centrale sunt acuzate de politicienii regionali de faptul că nu respectă normele cu referire la autonomia găgăuză. Există mai multe competențe ale regiunii prevăzute de

legislație pe care Comratul le consideră însușite în mod nejustificat de Chișinău – poliția, educația, CCA, vama. De-a lungul anilor, politicienii găgăuzi au solicitat extinderea categoriilor veniturilor bugetului autonomiei și crearea Agenției de Dezvoltare Regională Găgăuzia.

Iar după ce Chișinăul a declarat integrarea europeană drept obiectiv strategic al

Republicii Moldova, Comratul a organizat un referendum, în 2014, finanțat de un om de afaceri rus și considerat ilegal de Chișinău. Au fost organizate două referendumuri – unul cu caracter consultativ, al doilea cu caracter „legislativ”.

La primul referendum alegătorii au primit două buletine de vot. În primul au răspuns cu „da” sau „nu” la întrebarea: „Sunteți de acord cu alegerea cursului de dezvoltare externă a Republicii Moldova îndreptat spre aderarea la Uniunea Europeană?”. Al doilea buletin a conținut întrebarea: „Sunteți de acord cu alegerea cursului de dezvoltare externă a Republicii Moldova îndreptat spre aderarea la Uniunea Vamală (Rusia-Belarus-Kazahstan)?”. Ultima opțiune a fost susținută de peste 98 la sută dintre respondenți.

Al doilea referendum, organizat în aceeași zi, a fost unul legislativ și a avut un singur buletin de vot cu întrebarea: „Sunteți de acord să fie adoptat proiectul de lege de către UTA Găgăuzia care permite locuitorilor din Găgăuzia să-și exercite dreptul la autodeterminare externă în cazul schimbării statutului Republicii Moldova ca stat independent?”. La această întrebare au răspuns pozitiv 98,8 la sută dintre alegătorii din autonomie prezentați la urne. Conform recensământului din 2014, autonomia are aproximativ 135 mii locuitori, ceea ce constituie 4,5 la sută din populația Republicii Moldova. Autonomia găgăuză este în continuare una din regiunile cu cel mai scăzut nivel de trai în raport cu media națională. Salariul mediu în UTAG este mai mic decât salariul mediu în Republica Moldova, constituind în 2015 circa 77% din media salariului național, potrivit datelor Biroului Național de Statistică.

În 2015, aproape 59 la sută din veniturile regiunii constituiau transferuri de la bugetul de stat, în timp ce veniturile proprii erau de doar 7,6 la sută. Valoarea creditelor nerambursabile care vin în regiune în special din partea Uniunii Europene și a Turciei, a crescut de patru ori între 2011-2015 – de la 0,6 la sută la 2,2 la sută din veniturile regiunii.

Potrivit datelor Direcției dezvoltare economică a UTAG, statele Uniunii Europene constituie principala piață de desfacere pentru mărfurile produse în autonomie. În 2015, pe piața UE au fost exportate mărfuri în valoare de 784 milioane lei, în timp ce în CSI – în valoare de 562 milioane lei.

Mindaugas Kacerauskis: Găgăuzia ar trebui să fie un exemplu pozitiv pentru Transnistria în procesul de reglementare

Mindaugas Kacerauskis, ofițer politic în cadrul Delegației UE în Republica Moldova, atrage atenția că în UE există modele de autonomie care funcționează foarte bine, experiență care trebuie preluată și în Republica Moldova.

■ **Lina Grău:** De ce Uniunea Europeană acordă mai multă atenție autonomiei găgăuze în ultimii ani? Credeți că regiunea are potențialul de a deveni un model pentru rezolvarea conflictelor separatiste? Cum apreciați dialogul dintre Chișinău și Comrat?

■ **Mindaugas Kacerauskis:** Aveți dreptate că UE și-a sporit atenția față de Găgăuzia în ultimul an. Exact în Uniunea Europeană există modele de autonomie implementate cu succes, care funcționează. Experiența Moldovei cu Găgăuzia este unică, în sensul că

soluționarea diferendului la începutul anilor nouăzeci a fost complet pașnică și nu a necesitat nicio implicare sau mediere străină.

S-a ajuns la un acord privind delimitarea competențelor între autoritățile centrale și autonomie, ceea ce a dus la adoptarea Legii privind statutul juridic autonom al Găgăuziei din 1994. Cu toate acestea, această lege a fost pusă în aplicare în mod necorespunzător pe parcursul celor 23 de ani de când este în vigoare, iar rolul său în ierarhia legilor din Moldova nu este clar definit. Principalul obiectiv al UE în raport cu Găgăuzia este punerea în aplicare a acestei legi din 1994, pe baza recomandărilor Comisiei din Veneția din 2002 și a raportului OSCE din 2013.

Funcționarea autonomiei Găgăuzie se află de asemenea printre prioritățile agendei dialogului UE-Moldova privind drepturile omului. Funcționarea fără probleme a autonomiei Găgăuzie este importantă pentru UE din perspectiva îndeplinirii uneia dintre prioritățile UE: crearea unei societăți inclusive.

Găgăuzia ar trebui să servească de asemenea drept exemplu pozitiv pentru Transnistria în procesul de reglementare și, dimpotrivă, poate avea un efect de descurajare în cazul în care înțelegerile privind autonomia convenite în 1994 nu sunt respectate de autoritățile centrale.

■ **Lina Grău:** Ce loc ocupă UE în exporturile autonomiei găgăuze? Ce investiții europene există în autonomie?

■ **Mindaugas Kacerauskis:** Nu există statistici speciale despre exporturile

sau importurile către / din Găgăuzia. Nici Eurostat, nici Biroul de Statistică al Republicii Moldova nu produc astfel de statistici. Cifrele sunt disponibile numai pentru întreaga țară, fără a specifica regiunile sale. Același lucru este și în privința investițiilor.

Cu toate acestea, sunt sigur că cantități mari de produse găgăuze, în special vinurile de foarte bună calitate, sunt prezente pe rafturile supermarketurilor din UE. Probabil autoritățile din Găgăuzia, în special biroul Bașcanului, ar putea oferi mai multe informații despre geografia exporturilor Găgăuziei. În orice caz, simțim un mare interes din partea exportatorilor din Găgăuzia de a intra pe piața UE.

■ **Lina Grău:** Ce proiecte, granturi și credite au oferit UE autonomiei găgăuze în ultimii ani? Care este valoarea acestora și domeniile pe care le vizează?

■ **Mindaugas Kacerauskis:** UE a alocat 6,5 milioane euro pentru Găgăuzia și Taraclia pentru dezvoltarea lor regională și rurală (prin programul ENPARD). UE a decis, de asemenea, să acorde autorităților din Găgăuzia o subvenție pentru proiecte mici de infrastructură, precum și pentru formarea și consolidarea capacităților.

UE este, de asemenea, activă în Găgăuzia în sprijinirea organizațiilor locale ale societății civile în desfășurarea diverselor proiecte legate de buna guvernare, abilitarea comunităților, drepturile omului și consolidarea capacităților.

Unele dintre statele membre ale UE sunt active în Găgăuzia în implementarea diverselor proiecte, inclusiv în sprijinirea IMM-urilor, în domeniul infrastructurii, al sectorului sănătății, al educației etc. România este principalul donator al Găgăuziei printre statele membre ale UE. Facilitarea învățării limbilor găgăuze și a limbii române este, de asemenea, printre prioritățile donatorilor.

Elena Bacalu: Multe dintre problemele nu au fost soluționate din lipsă de comunicare

Situația complicată creată în **S**jurul autonomiei găgăuze după referendumul din 2014 a necesitat regândirea atitudinii autorităților centrale față de autonomia găgăuză. **Astfel, pe lângă faptul că au fost extinse categoriile de venituri ale bugetului din Unitatea Teritorial-Administrativă Găgăuzia (UTAG), a crescut suma transferurilor din bugetul de stat către bugetul regiunii și au fost create condițiile de funcționalitate a Regiunii de dezvoltare UTAG. De asemenea, a fost creat un grup de lucru format din deputații Parlamentului Republicii Moldova și deputații Adunării Populare pentru delimitarea competențelor UTAG în cadrul normelor constituționale ale Republicii Moldova. Acest grup de lucru constituie un element important**

de stabilire a dialogului dintre autoritățile centrale și cele regionale.

Deputatul Elena Bacalu, co-președinte din partea Chișinăului al grupului de lucru dintre Parlamentul Republicii Moldova și Adunarea Populară de la Comrat, spune că multe dintre problemele existente între Chișinău și Comrat nu au fost soluționate din lipsă de comunicare.

■ **Elena Bacalu:** Având în vedere necesitatea modernizării continue a legislației Republicii Moldova, luând în considerație recomandările care au venit de la Înalțul Comisariat al OSCE pentru minoritățile naționale și de la Consiliul European, precum și prevederile Cărții europene a autonomiei locale, conform hotărârii Parlamentului din 20 noiembrie 2015, a fost creat acest grup de lucru. S-a ținut cont ca să fie reprezentanți din toate fracțiunile prezente în Parlament. Același lucru s-a făcut și prin hotărârea Adunării Populare a Găgăuziei, unde au fost desemnate la fel cinci persoane în acest grup.

Scopul creării acestui grup de lucru este ca să fie ajustată legislația autonomiei găgăuze în conformitate cu Constituția Republicii Moldova.

Au fost trasate un șir de obiective, printre care sunt instituirea dialogului dintre Parlamentul Republicii Moldova și Adunarea Populară a Găgăuziei în partea ce ține de asigurarea în cadrul normelor constituționale a funcționalității UTA Găgăuzia și a

prevederilor legislative ale Republicii Moldova.

Un alt obiectiv a fost analiza corespunderii Legii Nr.344 din 23 decembrie 1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei cu prevederile Constituției Republicii Moldova.

Un alt obiectiv a fost elaborarea planului de acțiuni prin asigurarea funcționalității UTA Găgăuzia și a legislației Republicii Moldova, în conformitate cu prevederile constituționale. Alt obiectiv a fost consolidarea legislației naționale în raport cu statutul special al UTA Găgăuzia și delimitarea competențelor organelor centrale și celor ale autonomiei și elaborarea unor proiecte de modificare a legislației naționale și a celei din autonomie.

Ce trebuie să confirm este că inițial nu am avut o comunicare foarte ușoară, am avut nevoie de ceva timp ca să stabilim o comunicare dintre grupurile noastre parlamentare. Noi am activat mai mult de jumătate de an, este și un raport de activitate pentru această perioadă. Am luat o pauză începând cu lunile octombrie-noiembrie, atunci când a fost lansată campania electorală pentru alegerile în Adunarea Populară din autonomie. Acum am înțeles că la Comrat sunt deja desemnați membrii noi ai grupului de lucru și evident că în curând activitatea noastră va fi reluată.

Pe parcursul a jumătate de an cât a activat grupul de lucru noi am avut 26 de ședințe și au fost adoptate mai mult de 21 de decizii care poartă un caracter de recomandare și care sunt trimise autorităților responsabile de administrarea domeniilor vizate în decizii pentru adoptarea soluțiilor necesare.

Eu inițial, cunoscând mai puțin problema Găgăuziei, când am început să lucrăm pe domeniul dat mă gândeam că nu există chiar atât de multe probleme, ca până la urmă să-mi dau seama că totuși există destule probleme care necesită a fi soluționate.

■ **Lina Grău:** Și care au fost principalele rezultate ale activității grupului de lucru?

■ **Elena Bacalu:** La solicitarea colegilor noștri din Găgăuzia au fost invitați reprezentanți ai mai multor ministere, în special ai celor care țin de finanțarea proiectelor în teritoriu.

Trebuie să recunoaștem, și au recunoscut-o și colegii noștri din Găgăuzia, că obiectivul lor care se refereau la finanțarea unor proiecte nu erau tocmai obiective. Noi știm foarte bine că pentru a finanța un proiect este nevoie ca acest proiect să fie pregătit conform unor standarde și să fie înaintat. După acest principiu lucrează și Fondul de Investiții din Republica Moldova, și Fondul pentru eficiență energetică, și Fondul ecologic.

De aceea ei au înțeles până la urmă, și noi chiar am solicitat acest lucru, că în cadrul executivului trebuie să fie o secție formată din specialiști care vor lucra doar la elaborarea și înaintarea proiectelor.

Un merit al nostru, al grupului de lucru, este și soluționarea altei probleme ridicate de mult timp de autonomie. La nivelul Republicii Moldova există Agenția de Dezvoltare Regională Nord, Agenția de Dezvoltare Regională Centru, Agenția de Dezvoltare Regională Sud. Iar Găgăuzia făcea parte din Agenția de Dezvoltare

Regională Sud, motiv pentru care ei erau foarte nemulțumiți. Ei au solicitat și am insistat și noi ca să fie formată o Agenție de Dezvoltare Regională în UTA Găgăuzia, ceea ce s-a și întâmplat.

O altă decizie a grupului de lucru este că e nevoie de pregătirea de specialiști pentru domeniul justiției. Astfel, la recomandarea grupului de lucru, Consiliul Superior al Procurorilor a decis aprobarea suplimentară a cinci locuri ce urmează să fie scoase la concursul de admitere din anul 2016 pentru candidați la funcția de procurori din UTA Găgăuzia.

■ **Lina Grău:** De ce anume în zona justiției s-a făcut asta?

■ **Elena Bacalu:** Toți membrii grupului de lucru au ajuns la concluzia că specialiști din acest domeniu nu au fost pregătiți. Comratul a solicitat nu o dată ca specialiștii care vor fi în aceste instituții să fie anume din regiunea găgăuză. Și cu părere de rău atunci când erau anunțate concursurile era foarte greu de selectat vreo candidatură și nu puteau angaja pe nimeni. De aceea s-a luat decizia grupului de lucru ca să se aloce resurse suplimentare pentru ca să fie pregătiți acești specialiști.

La etapa inițială a activității sale grupul de lucru și-a concentrat atenția cel mai mult asupra soluționării pachetului de probleme ce ține de domeniul social-economic. Pentru prima dată Parlamentul Republicii Moldova a aprobat programul de activitate a Guvernului care include și o secțiune separată dedicată colaborării dintre autoritățile publice centrale și UTA Găgăuzia. Anume în acest context grupul de lucru a sprijinit inițiativa privind desfășurarea

ședinței Guvernului care a avut loc în UTA Găgăuzia pe 24 martie 2016, în urma căreia a și fost înființată Agenția de Dezvoltare Regională din autonomie.

Ce ne punem noi drept scop este aprobarea de către Guvernul Republicii Moldova a unui plan de acțiuni privind ameliorarea situației social-economice din UTA Găgăuzia pentru perioada 2016-2019.

Grupul de lucru este asistat de specialiști din cadrul secretariatului Parlamentului și cel a Adunării Populare și aici vom avea nevoie de stagieri pentru acești specialiști și va fi nevoie și de surse suplimentare pentru a angaja persoane suplimentare care vor fi responsabile doar de activitatea grupului de lucru.

Menținerea, dezvoltarea, consolidarea și continuitatea dialogului trebuie să devină o prioritate pentru Parlament și Adunarea Populară, care să ofere posibilitatea cristalizării unui mecanism profesionist de abordare și soluționare a problemelor dintre regiune și centru.

■ **Lina Grâu:** Ați spus că ați constatat că într-adevăr există multe probleme de discutat între Chișinău și Comrat. Care sunt cele mai importante? Și de ce aceste lucruri nu au fost discutate până acum?

■ **Elena Bacalu:** Eu consider că multe dintre probleme nu au fost discutate sau nu au fost soluționate din lipsă de comunicare. Anume în acest context a și fost format acest grup de lucru – ca să existe o comunicare, să mai vedem suplimentar care sunt problemele și să ne implicăm în măsura posibilităților în soluționarea acestor probleme.

După cum am spus, nu toate obiecțiile

care veneau din partea colegilor noștri din Găgăuzia erau chiar corecte și justificate – în special cele care se referă la alocarea surselor financiare, la implementarea proiectelor. Au înțeles și ei acest lucru și au tras și niște concluzii cum trebuie să acționeze mai departe.

Sunt deja câteva luni în care grupul de lucru nu activează, dar nu lucrează doar pentru că au avut loc alegeri locale și a fost nevoie de numirea noilor membri la Comrat.

■ **Lina Grâu:** Aveți idee când ar putea fi reluate ședințele?

■ **Elena Bacalu:** În câteva săptămâni cred că vom relua activitatea grupului de lucru.

■ **Lina Grâu:** În ultimii ani se observă un interes mai mare față de autonomia găgăuză. A fost instituit acest grup de lucru, este și o atenție mai mare acordată de Delegația UE în Republica Moldova și mai multe fonduri europene care ajung în regiune. De ce se întâmplă acest lucru?

■ **Elena Bacalu:** Nu cred că pot spune cum era interesul înainte, dar există și o deschidere din partea Guvernului și Parlamentului Republicii Moldova ca să fie identificate problemele și în măsura posibilităților să fie alocate sursele financiare, pe lângă cele care deja au ajuns, pentru soluționarea multora din aceste probleme.

■ **Lina Grâu:** Întotdeauna când se vorbește despre autonomia găgăuză apare paralela cu regiunea transnistreană, cu fenomenul separatist. Am asistat și la declarațiile dnei Bașcan care spunea că de fapt orientarea geostrategică a Găgăuziei nu este Uniunea Europeană, cum

spune Guvernul de la Chișinău, ci este Federația Rusă, dar și la alte declarații de acest gen. Aceste lucruri sugerează un anumit gen de separatism care duce cu gândul la ce s-a întâmplat în regiunea transnistreană. Credeți că există premise pentru ca acest lucru să se schimbe?

■ **Elena Bacalu:** Eu cred că o parte dintre cei de la Comrat, majoritatea dintre ei, au înțeles de unde vin sursele financiare și nu putem să comparăm Găgăuzia cu Transnistria pentru că aici este o cu totul altă situație.

Este aici o problemă, și asta noi trebuie să facem pe viitor – să aducem la cunoștința tuturor cetățenilor din UTA Găgăuzia realizările conducerii Republicii Moldova legate de autonomie. Eu am spus colegilor la una din ședințe că nu este bine că în autonomie nu se vorbește despre rezultatele care au fost înregistrate deja în cadrul activității grupului de lucru. Eu personal am insistat și am mers la un post de televiziune din Găgăuzia unde am vorbit despre activitatea grupului de lucru și despre ce s-a reușit în cadrul activității acestui grup și la ce trebuie să mai lucrăm.

Vreau să vă spun că și la ședințele grupului de lucru nu o dată s-a discutat că cetățenii găgăuzi trebuie să pună mare accent pe studierea limbii materne, a limbii găgăuze. Cu părere de rău, aici există tot o problemă – în foarte multe instituții, chiar începând cu grădinițele, limba maternă nu se studiază, ci se studiază mai mult limba rusă. Este un început bun și credem că va fi și o continuitate reușită și în instruirea în limba română. Avem deja grupe în instituțiile preșcolare, în școli se studiază limba română. Și treptat-treptat se vor mișca lucrurile și în această direcție.

Vadim Ceban: Avem nevoie în autonomie de programe de studiere a limbii române și găgăuze

Vadim Ceban, prim-vicepreședinte al Comitetului executiv al Găgăuziei, fost ministru adjunct al Economiei în Guvernul de la Chișinău, spune că toate problemele care sunt la nivel de țară sunt prezente și în autonomie, totuși fenomenul sărăciei și cel al migrației pare să fie aici mai accentuat chiar decât în restul țării. Potrivit lui, echipele guvernamentale de la Chișinău, indiferent care au fost acestea, au activat mai mult ca echipe de pompieri pentru a stinge anumite conflicte, în loc să aibă un plan concret de reforme pentru autonomia găgăuză.

■ **Lina Grău:** Care este situația social-economică din autonomia găgăuză? Datele statistice spun că autonomia are printre cei mai scăzuți indicatori ai nivelului de viață și ai veniturilor populației în Republica Moldova. Cum vă explicați acest lucru?

■ **Vadim Ceban:** Dacă vorbim despre salariile medii pe economie și în sectorul real, în Găgăuzia acestea sunt cam cu 25 la sută mai mici decât media pe țară. În plus avem un procent foarte mare de

persoane incluse în categoria păturilor social-vulnerabile. Avem peste 12 mii de invalizi – la 27 mii de angajați acesta este un număr enorm și înseamnă o povară foarte mare pentru bugetul social.

În ceea ce privește localitățile, pe de o parte stăm foarte bine în ceea ce ține de infrastructura socială – apă, canalizare, gazificare, internet, comunicații, dar, pe de altă parte, pe partea de economie suntem la niște indici inferiori comparativ cu alte regiuni.

Totuși, avem unele elemente îmbucurătoare – crește producția industrială, anul trecut cu 20 la sută, și avem și o creștere a exporturilor. Nu în ultimul rând, am înregistrat anul trecut și o creștere a veniturilor proprii în bugetul regional, cu practic 33 la sută. Acest lucru ne dă posibilitatea să investim mai mult în infrastructură, pentru că aceasta este una dintre problemele cele mai mari ale regiunii. Ne dorim de asemenea să fim mai activi în partea ce ține de atragerea investițiilor private în regiune.

Toate problemele care sunt la nivel de țară evident că sunt prezente și la noi. Aici vorbim și despre migrație, despre descreșterea populației stabile. Foarte mulți pleacă peste hotare pentru un loc de muncă și în ultimul timp se înregistrează deja și o migrație a familiilor, împreună cu copiii. Dacă avem o rată de nașteri destul de mare în comparație cu alte raioane de sud, grădinițele sunt aproape pline, atunci avem foarte mulți copii care pleacă după faza gimnazială și nu mai ajung în liceu. Este un fenomen care există în toată țară, dar la noi este deosebit de accentuat.

Partea socială este o preocupare foarte mare pentru noi din cauza faptului că majoritatea veniturilor populație provin din sectorul agrar. Avem populația rurală destul de mare, iar majoritatea cetățenilor au ca a doua sursă principală de venit remitențele și ajutorul social. Aici soluția ar putea fi crearea locurilor de muncă în sectoare precum agricultura, industria prelucrătoare, alte industrii. Acesta este sarcina numărul unu pentru autoritățile regionale.

■ **Lina Grău:** Dle Ceban, ce concluzare aveți cu autoritățile centrale de la Chișinău?

■ **Vadim Ceban:** În acest moment lucrăm foarte activ cu Guvernul. Este aprobat de Guvern un plan de acțiuni ce ține de îmbunătățirea situației social-economice, care conține măsuri ce

țin de sistemul educațional, sănătate, partea socială, infrastructură, domeniul economic, transport etc.

Ne bucurăm că în 2016 ședința Guvernului de la Chișinău a avut loc în localitatea Avdarma, în Găgăuzia, și că acolo au fost luate niște decizii ce țin de majorarea investițiilor în infrastructura autonomiei. Aici putem vorbi despre un segment de drum care reprezintă un punct de atracție nu doar pentru noi, ci și pentru partea de sud a Republicii Moldova, pe lângă satul Avdarma, și Guvernul a decis să aloce anul trecut 5 milioane lei și în acest an încă 20 milioane lei pentru acest drum.

Nu în ultimul rând, ne bucură faptul că după ultima aprobare a metodologiei de alocare a resurselor financiare pentru întreținerea drumurilor locale, pentru prima dată în istorie Găgăuzia va primi peste 30 milioane lei, din care sume egale vor fi repartizate între localități și o parte din bani va rămâne în bugetul regional pentru a reabilita drumurile regionale. Acesta este un pas înainte și sperăm că și pe viitor vom coopera mult mai strâns cu Guvernul de la Chișinău.

În plus, nu în ultimul rând a fost importantă și crearea Agenției pentru dezvoltare regională UTA Găgăuzia, care după aprobarea legii cu privire la dezvoltarea regiunilor nu a fost creată. În 2016 am început activitatea acestei agenții și respectiv deja avem circa cinci proiecte care vor fi realizate la nivel regional și care vor obține finanțare din partea Fondului național pentru dezvoltare regională, în valoare de peste 60 milioane lei.

Lucrăm foarte activ cu donatorii. Avem programe de suport din partea Uniunii Europene, avem programe de suport pentru infrastructura socială din partea Guvernului Turciei prin Agenția turcă pentru dezvoltare internațională TİKA, lucrăm și cu alte instituții donatoare, și cu Federația Rusă avem

anumite proiecte pe partea socială și umanitară. Încercăm să obținem cât mai multe fonduri extrabugetare pentru că, evident, sursele bugetare sunt permanent limitate.

■ **Lina Grâu:** Ați menționat că încercați să puneți accentul pe investiții. Ce investiții și din ce zone au venit?

■ **Vadim Ceban:** Noi avem mai mult investiții care sunt venite din sursele private proprii – adică investitorii locali. Dar nu în ultimul rând vorbim despre investițiile care vin din Uniunea Europeană. Avem o companie mare din România. Avem investitori din Turcia care sunt mai mult preocupați de industria ușoară – avem o companie mare, Alternativ Stil, care are peste 1500 de angajați și are patru fabrici în domeniul textilelor în autonomie.

Deci, majoritatea investițiilor sunt din Turcia, din UE. La începutul anilor 2000 au fost investiții rusești, mai mult în fabrici de vinuri și capitalul rusesc persistă în acest domeniu. Pe viitor vrem să valorificăm și noi acel trend care există la nivel național ce ține de industria cablajelor, producerea componentelor auto. Și aici avem tot un program destul de interesant – activăm împreună cu MIEPO și cu o echipă GIZ.

■ **Lina Grâu:** Ați amintit și despre granturile și proiectele străine care vin în regiunea găgăuză. Pentru ce domenii vin aceste proiecte? Statisticile spun că din 2011 au crescut cam de patru ori creditele și granturile din partea donatorilor străini.

■ **Vadim Ceban:** Lucrăm și cu BERD, avem un proiect mare de alimentare cu apă și canalizare a raionului Ciadîr-Lunga, avem cinci localități care sunt încadrate în acest proiect. Un proiect de succes care și-a demonstrat eficiența și respectiv noi am avut posibilitatea să valorificăm 7,5 milioane euro.

Plus la aceasta, avem din partea Turciei majoritatea investițiilor care vin în infrastructura socială. Avem un proiect de construcție a unei grădinițe de copii, un altul pentru reabilitarea la standarde internaționale a unui centru medical la Comrat, un bloc medical pentru 30 de persoane. Și tot la Comrat cu suportul Guvernului Turciei, cu agenția TİKA, finanțăm construcția unui liceu modern. Plus la aceasta TİKA are o foaie de parcurs semnată cu noi care conține peste 20 de proiecte. Unul dintre cele mai mari proiecte este alimentarea cu apă a orașului Vulcănești din UTA Găgăuzia, care la moment este afectat de lipsa de investiții. Acest proiect se ridică la peste cinci milioane euro.

Lucrăm și cu alți donatori și parteneri de dezvoltare. Anul trecut a fost lansat programul Start, finanțat de UE, în valoare de 6,5 milioane euro, dedicat UTA Găgăuzia și raionului Taraclia, pentru sectorul agricol și pentru dezvoltarea businessului în sectorul rural. Proiectul este unul de succes, avem deja primele rezultate. Mai multe localități din UTA Găgăuzia vor avea finanțate câte un obiect de menire social-culturală și de infrastructură din partea acestui program în valoare între unu și două milioane lei, inclusiv cu contribuția bugetului regional.

■ **Lina Grâu:** Statisticile de după 2011 arată o creștere a atenției și a interesului din partea UE pentru autonomia găgăuză. Dvs. cum vă explicați acest lucru?

■ **Vadim Ceban:** Foarte mulți ani până acum UTA Găgăuzia a fost lipsită de fonduri din partea bugetului național, în comparație cu alte raioane. Statisticile recente arată că valoarea investițiilor din bugetul național pe cap de locuitor este net inferioară în autonomie față de raioanele din vecinătate – Hâncești, Cahul și altele.

Dar cred că a fost o problemă și la nivel de comunicare cu autoritățile din regiune. Nu spun că cineva ar fi de vină,

dar cred că acest fapt a determinat UE și alți donatori să-și consolideze portofoliul de proiecte și să-l direcționeze pentru regiune.

Cred că este și factorul politic, un element de bază după ce Republica Moldova a semnat Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană.

■ **Lina Grău:** Ce aveți în vedere când spuneți asta?

■ **Vadim Ceban:** Am în vedere că toate regiunile trebuie să fie echilibrat dezvoltate ca să poată face față provocărilor care reies din acest Acord, inclusiv în partea ce ține de dezvoltarea regională. Pentru că în Acord este un compartiment ce ține de dezvoltarea regională care prevede o dezvoltare echilibrată a fiecărei regiuni în raport cu media pe țară – acest lucru este important inclusiv pentru partenerii de dezvoltare.

■ **Lina Grău:** Dle Ceban, acest lucru înseamnă că UE este de facto un avocat al autonomiei și un susținător al proiectelor sociale din regiune, al ridicării nivelului de viață. Pe de altă parte, știm că dna Bașcan, Irina Vlah, a avut niște declarații destul de dure la adresa UE, a spus că autonomia nu susține vectorul de integrarea europeană a Republicii Moldova și că dorește un alt vector de dezvoltare orientat către Federația Rusă. Cum se pot uni aceste două realități?

■ **Vadim Ceban:** Realitatea de pe teren este că obiectivul nostru de bază este dezvoltarea social-economică a regiunii. Dacă sunt proiecte implementate de către diferiți donatori și care sunt direcționate pentru creșterea nivelului de viață a cetățenilor, noi suntem gata să colaborăm cu oricine, inclusiv cu UE, alți parteneri de dezvoltare.

Pe de altă parte, noi spunem că nu trebuie de rupt relațiile cu partenerii noștri tradiționali. Putem să avem relații foarte bune cu Turcia, cu Rusia, cu țările

CSI, care sunt de fapt consumatorii de bază ai produselor noastre. Așa s-a constituit istoric că regiunea este preponderent agrară și sunt cel puțin 15 fabrici de vinuri care exportă în mod tradițional vinurile pe piețele din Est. Și noi nu putem să nu luăm în calcul acest lucru, pentru că dacă nu dezvoltăm acest sector, nu putem spune că avem o economie regională.

Pe de altă parte, eu nu vreau să intru în discuțiile geopolitice. Este referendumul consultativ care a avut loc în 2014 și unde cetățenii Republicii Moldova care locuiesc în regiunea autonomă și-au spus opinia privind vectorul de integrare externă. Dar este un referendum consultativ. Pentru noi e important ca statul Republica Moldova să fie independent, suveran și să respecte legea care a fost aprobată de Parlamentul Republicii Moldova în 1994 ce ține de statutul juridic special al Găgăuziei.

■ **Lina Grău:** Dvs. ați lucrat mul timp în Guvernul de la Chișinău, acum lucrați în executivul autonomiei. Acest referendum la care v-ați referit, din 2014, a fost cumva o culminare a tensiunilor care au existat între Chișinău și Comrat. De ce credeți că au existat aceste tensiuni și dacă credeți că acum are loc o îmbunătățire a dialogului dintre Chișinău și Comrat?

■ **Vadim Ceban:** Cauza acestor tensiuni eu consider că a fost lipsa de comunicare. A doua cauză este că aici locuiesc aceeași cetățeni ai Republica Moldova ca și în alte regiuni, dar cu care nimeni nu a comunicat, iar drepturile și împuternicirile care ar fi trebuit să revină autonomiei au fost în permanență luate de Chișinău. Și acest lucru s-a simțit aici foarte mult.

Echipele guvernamentale, indiferent care au fost, au activat mai mult ca echipe de pompieri pentru a stinge anumite focare și anumite probleme, în loc să aibă un plan concret de reforme, care să fie auzite și aduse la cunoștința oamenilor. Și faptul că aceste probleme au persistat

de peste 20 de ani au „copt” o masă critică care a adus la acel referendum din 2014.

În opinia mea, există și o problemă care trebuie să preocupe Guvernul de la Chișinău, în partea ce ține de depunerea eforturilor pentru a avea un concept de învățare a limbii oficiale – fie ea română sau moldovenească, cine și cum preferă să o numească. Și al doilea aspect – pentru noi este important să studiem limba noastră maternă, limba găgăuză. În plus, orice reformă care are loc în partea ce ține de administrația publică centrală și regională trebuie să fie consultată. Nu trebuie să auzim la ședința Guvernului că un serviciu sau altul care a lucrat aici zeci de ani este lichidat, reorganizat fără să fie luată în calcul opinia autorităților din regiune.

■ **Lina Grău:** Dle Ceban, întotdeauna când se vorbește despre fenomenul separatist în Republica Moldova, după Transnistria este menționată și autonomia găgăuză. Am auzit tot mai des în ultimul timp experți din străinătate vorbind despre faptul că autonomia găgăuză ar putea fi transformată într-un model de succes. Credeți că există potențial pentru așa ceva – Găgăuzia să devină un fel de model de soluționare pașnică și echitabilă a unui conflict separatist în sud-estul Europei?

■ **Vadim Ceban:** Da. Eu consider că da. Acest fenomen și acest model poate fi un exemplu pentru reglementarea acestui gen de conflicte. Evident că nu spunem că exemplul nostru este unul ideal. Și noi vedem că sunt probleme care nu au fost soluționate în anii 1990, 2000 și, respectiv, mai persistă și acum. Dar ca exemplu de consolidare a societății și consens național între două etnii în cadrul unui stat – de ce nu, poate fi utilizat. Și noi suntem gata să contribuim la acest proces. Dar evident că aici trebuie să fie înțelegere și la nivel de țară, și la nivel de Parlament, de Guvern, dar trebuie să fie și consens național.

Veaceslav Berbeca: Chiar dacă există tensiuni între Comrat și Chișinău, nu putem vorbi despre separatism

Expertul IDIS Viitorul, Veaceslav Berbeca, constată că Federația Rusă are o influență foarte mare în autonomia găgăuză, însă chiar dacă există tensiuni între autonomia de la Comrat și autoritățile centrale, nu putem vorbi despre un fenomen al separatismului în cazul dat – Comratul doar încearcă să atragă atenția și să obțină mai multe fonduri. Însă o gestionare echitabilă a autonomiei ar aduce Chișinăului un argument în plus în negocierile privind reglementarea transnistreană, consideră Veaceslav Berbeca.

■ **Lina Grău:** Statisticile spun că autonomia găgăuză este una dintre cele mai sărace regiuni din Republica Moldova la capitolul venituri ale populației. Cum se explică acest lucru?

■ **Veaceslav Berbeca:** Există anumite explicații pentru această situație. În primul rând, în această regiune nu au fost dezvoltate anumite ramuri ale industriei încă din perioada URSS. Alt aspect este că regiunea găgăuză preponderent se axează pe produsele

agricole care produc mai puțină valoare decât serviciile sau industria.

■ **Lina Grău:** Statisticile mai spun și că în ultimii ani a crescut destul de mult valoarea creditelor și a granturilor care vin în autonomia găgăuză. Cam din ce zone vin aceste finanțări și în ce domenii?

■ **Veaceslav Berbeca:** Într-adevăr, a crescut numărul de proiecte și o mare parte dintre acestea vin din UE. Vin, evident, și din Turcia – Turcia este unul

dintre cei mai importanți parteneri ai regiunii autonome găgăuze. În plus, sunt și mai multe state ale UE care acordă ajutoare și granturi. Este vorba despre infrastructură și agricultură – acestea sunt domeniile cele mai vizate de aceste granturi. Guvernul României de exemplu a acordat granturi pentru renovarea grădinițelor din regiune. Este vorba și de canalizare, apeducte, servicii publice.

■ **Lina Grău:** Vedem că o parte importantă din donații și granturi vin din partea UE. Cu toate acestea autoritățile de la Comrat, inclusiv dna Bașcan, declară că cursul strategic al autonomiei găgăuze este cel de orientare către Rusia, către Uniunea Eurasiatică. Cum se explică acest lucru? Și cum poate fi depășit acest element al separatismului care a existat la începutul anilor 1990, s-a încercat rezolvarea problemei, dar iată că germeii ai acesteia mai există și problema respectivă nu pare să fie soluționată până la capăt?

■ **Veaceslav Berbeca:** Totuși aș vrea să spun că prin declarațiile lor cei din autonomie încearcă de fapt să sublinieze că vor acorda atenție foarte multă relației lor cu Federația Rusă și că această relație cu Federația Rusă este prioritară pentru Comitetul executiv din regiunea autonomă. În ceea ce privește explicația, sunt mai multe. Una de bază este că majoritatea cetățenilor care locuiesc în această regiune sunt filoruși. Foarte mulți dintre ei lucrează în Federația Rusă și această conexiune își pune amprenta asupra opțiunilor lor de politică externă, atunci când sunt puși să aleagă între Est și Vest.

Al doilea motiv este că această regiune este una rusofonă. Și atunci când vorbim despre influența mass mediei ruse trebuie să înțelegem că aceasta este foarte mare. Mass media din Federația Rusă este covârșitoare în această regiune, din care cauză putem înțelege această atitudine a cetățenilor de acolo. Ei din păcate cunosc foarte puțin limba română și posturile TV în limba

română, chiar și cele foarte puține care sunt prezente acolo, sunt foarte puțin privite. Din această cauză este explicabilă influența foarte mare a Federației Ruse care știm ce mesaje are față de UE, față de Occident.

Și evident că ținând cont de aceste opțiuni ale locuitorilor din regiune politicienii din Găgăuzia se pliază pe aceste abordări și pe această atitudine. Aceasta și este explicația pentru faptul că liderii din regiune întotdeauna încearcă să obțină puncte politice pe această atitudine filorusă a găgăuzilor.

■ **Lina Grău:** Am auzit mai multe voci spunând că aceste investiții care vin în ultimii ani din partea Uniunii Europene în autonomia găgăuză, această atenție care este acordată în mod special autonomiei vine din dorința de a crea în Găgăuzia un precedent pozitiv pentru soluționarea conflictelor separatiste, inclusiv pentru cel din regiunea transnistreană. Credeți că este posibil de făcut din Găgăuzia o „poveste de succes” pentru rezolvarea problemei separatismului?

■ **Veaceslav Berbeca:** Eu totuși aș delimita situația din regiunea găgăuză de ceea ce avem în regiunea transnistreană. Sunt două probleme total diferite și nu cred că ar trebui să le punem în același coș. Pentru că politicienii găgăuzi, de fiecare dată când adoptă o poziție mai dură față de ceea ce se întâmplă la Chișinău, ei subliniază că prin acțiunile lor ei nu încearcă să semene germeii separatismului, ci, dimpotrivă, ei încearcă să determine Chișinăul să acorde mai multă atenție problemelor lor.

Adică chiar dacă există tensiuni între autonomia găgăuză și autoritățile centrale, noi nu putem vorbi despre problema separatismului în cazul dat. Da, există, într-adevăr, anumite acțiuni de intimidare, de șantaj, dar acesta a fost mai degrabă mesajul unor politicieni mai duri, radicali, și mai

puțin o abordare oficială, permanentă din partea autorităților din această regiune.

Dar revenind la întrebare aș vrea să spun că unul dintre cele mai des invocate argumente de tratament sau abordare a relațiilor dintre Chișinău și autoritățile găgăuze se reduce la ideea că Chișinăul ar trebui să respecte Legea privind statutul special al acestei regiuni din 1994 și odată ce va respecta această lege, odată ce va sprijini autonomia găgăuză, noi vom trimite un semnal în regiunea transnistreană că noi nu doar am acordat acest statut de autonomie, dar îl și respectăm. De multe ori autoritățile centrale ale Republicii Moldova au declarat că vor acorda un statut special regiunii transnistrene. Anume aici putem invoca această paralelă – că odată ce am acordat autonomiei găgăuze un anumit statut și îl și respectăm, acest lucru poate constitui un avantaj pentru Republica Moldova în relațiile sale cu regiunea transnistreană, atunci când vorbim despre acordarea unui statut special care să fie și funcțional.

■ **Lina Grău:** Acest grup de lucru care a fost creat la Chișinău și Comrat pentru comunicare la nivel legislativ – cât de eficient îl vedeți Dvs.? A meritat efortul? Vor fi și rezultate concrete?

■ **Veaceslav Berbeca:** Dacă a meritat – categoric da. Astfel de grupuri de lucru trebuie să existe, trebuie să funcționeze pentru că sunt niște grupuri de lucru nepersonalizate care au pe de o parte reprezentanți ai Adunării Populare din regiunea autonomă, pe de altă parte – reprezentanți ai Parlamentului Republicii Moldova care împreună trebuie să decidă cele mai complicate probleme care există în relațiile dintre autoritățile centrale și cele ale autonomiei găgăuze. Sunt foarte multe probleme care urmează să fie discutate și puse la punct, motiv pentru care un astfel de grup de lucru este important.

Vorbind despre funcționarea sa, putem să-i punem o notă între 6 și 7. Pentru că însăși faptul existenței unui grup este un lucru pozitiv, acesta s-a întâlnit de mai multe ori, a adoptat peste 20 de decizii care sunt cu caracter de recomandare. Problema este alta – chiar dacă acest grup există, aceste recomandări care au fost adoptate nu au luat forma unor proiecte de legi. Sunt niște recomandări care au venit din partea autorităților găgăuze și care urmau să soluționeze unele disensiuni care există. Faptul că ele nu au luat forma de legi este deja un minus al acestui grup de lucru, pentru că se pune problema funcționalității acestuia. Oamenii se întreabă: dacă acest grup de lucru există și până la urmă nu se observă niște rezultate concrete ale acestuia, este acesta eficient și funcțional? Și aceasta este o problemă mare.

A doua problemă este că de prin luna iunie 2016 acest grup de lucru nu s-a mai întrunit. Nu au mai avut loc ședințe, nu au mai fost adoptate decizii cu titlul de recomandare. Și acest lucru, din nou, este o problemă mare pentru că această pauză nu servește soluționării disensiunilor și neînțelegerilor care există între autoritățile centrale și cele găgăuze. Or, astfel de neînțelegeri sunt destul de multe și țin în special de competențe și atribuții.

Legea privind statutul special al autonomiei găgăuze din 1994 este o lege veche, este o lege de 23 de ani care nu a fost modificată. Această este una foarte vagă, o lege care lasă loc de interpretări, motiv pentru care și apar aceste disensiuni, iar autoritățile găgăuze spun că Chișinăul nu respectă atribuțiile, competențele autonomiei găgăuze. Din cauza faptului că legea este foarte vagă, că nu este foarte precisă, că nu este concisă apar foarte multe interpretări și aici apar anumite disensiuni dintre Chișinău și Comrat.

■ **Lina Grău:** În viziunea Dvs., care ar fi cei câțiva pași care au putea duce la

o îmbunătățire a situației în Găgăuzia pe de o parte, iar pe de altă parte la eliminarea de pe agenda publică a acestei probleme și a acestor asociații dintre autonomia găgăuză și fenomenul separatist? Pentru că vedem că după mai mult de 20 de ani în Republica Moldova încă nu se poate vorbi despre un spațiu unitar – informațional, cultural etc.

■ **Veaceslav Berbeca:** Sunt de acord cu ce spuneți. Ar trebui întreprinse mai multe măsuri pentru ca această problemă să fie rezolvată.

Din punctul meu de vedere, ar fi foarte bine ca acest grup de lucru să evolueze și să se transforme într-o comisie permanentă care să fie formată din experți care cunosc foarte bine problemele de ordin juridic și economic, pentru că de calitatea experților care participă la acest grup de lucru depind foarte mult soluțiile care sunt propuse și cred ca aceasta este una dintre cele mai bune soluții. Pentru că odată ce experții se vor întruni și vor discuta, vor fi puse pe masă cele mai stringente probleme care există. Și, din punctul meu de vedere, delimitarea competențelor este primordială.

Odată ce va fi elaborat un document mult mai dezvoltat, mult mai clar, care să stabilească foarte clar care sunt limitele atribuțiilor autonomiei găgăuze, care sunt competențele ei, acest lucru va rezolva foarte multe probleme. Iar

aici este nevoie de voință politică, iar această voință politică trebuie să vină și din partea autonomiei găgăuze, dar și din partea Chișinăului. Pentru că atâta timp cât ne vom conduce după legea din 1994 care nu a fost modificată, care este o lege învechită, o lege desuetă, vor apărea tensiuni în mod permanent.

Pe lângă aceasta Chișinăul ar trebui să acorde atenție și altor probleme care țin de situația din autonomia găgăuză. Dacă vorbim despre aspectul economic, autonomia găgăuză nu ar trebui să se considere o regiune defavorizată de atenția Chișinăului din perspectiva economico-financiară, pentru că mai bine de jumătate din bugetul autonomiei sunt transferuri dinspre bugetul de stat. Foarte multe taxe și impozite care sunt adunate rămân sută la sută în autonomia găgăuză.

Sunt și diferite organizații de stat care alocă fonduri pentru diferite proiecte în regiunea găgăuză, și aici mă refer de exemplu la Fondul național de dezvoltare regională. În ianuarie 2016 a fost adoptat documentul de program al acestui Fond care prevede alocarea de bani pentru cinci proiecte de dezvoltare regională pentru autonomia găgăuză. Este pentru prima dată când în Fondul național pentru dezvoltare regională vor fi alocați bani pentru autonomie. Sunt și alte proiecte, de exemplu în agricultură. Adică bani se alocă, nu putem vorbi de lipsa unei atenții din partea Chișinăului.

Un alt lucru despre care se vorbește și de care ar fi nevoie este problema limbii române. Chișinăul ar trebui mai multă atenție să acorde predării limbii române în această regiune. Această problemă a fost lăsată nerezolvată, nu i s-a acordat foarte multă atenție și acest lucru a generat tensiuni. Și cu bacalaureatul acum câțiva ani, și, în al doilea rând, dacă nu știi limba română e mai greu să te integrezi în societatea din Republica Moldova. Și chiar cei din autonomie au pus problema ca în școli să fie predată limba română, să fie predată mai bine, în așa fel încât copiii de acolo să o însușească și că o cunoască. Și acesta e evident că va fi și un pas bun către reintegrarea acestei regiuni în societatea Republicii Moldova.

Evident că este important și factorul geopolitic. Noi știm că Federația Rusă e foarte activă în această regiune, mai mult informațional și politic decât financiar. Dar așa mai spune că Rusia a sprijinit indirect economic regiunea. Câțiva ani la rând, când produsele agricole erau interzise în Rusia, restricțiile au fost ridicate pentru anumite companii din regiunea găgăuză. Aici, evident, este o abordare discriminatorie a Federației Ruse și înțelegem că astfel ea favorizează anumite spirite pro-ruse din Republica Moldova. A fost, evident, un sprijin economic, dar Federația Rusă își urmărea scopurile sale de a sprijini sentimentele filoruse din regiunea găgăuză.

Opiniile exprimate de experți în cadrul editorialelor nu reflectă în mod necesar punctul de vedere al Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și al Asociației pentru Politică Externă (APE).

Asociația pentru Politică Externă (APE) este o organizație neguvernamentală angajată în susținerea procesului de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și facilitarea procesului de soluționare a problemei transnistrene în contextul europeanizării țării. APE a fost constituită în toamna anului 2003 de un grup proeminent de experți locali, personalități publice, de foști oficiali guvernamentali și diplomați de rang înalt, toți fiind animați de dorința de a contribui cu bogata lor experiență și expertiză la formularea și promovarea de către Republica Moldova a unei politici externe coerente, credibile și eficiente.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană, scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Friedrich-Ebert-Stiftung activează în Republica Moldova din octombrie 2002.